

Prejtv predsedu SMF Karola Šmidkeho, povedaný na sjazde delegátov okresných národných výborov v Banskej Bystrici dňa 28. augusta 1945 :

Je tomu rok, čo na úzomí Slovenska, zachvátenom plameňom celonárodného povstania, sa SNR ako vrcholný orgán moci zákonodarnéj a výkonnej ujala vlády, proklamovala suverenitu Československej republiky a postavila sa na čelo bojujúceho slovenského národa. V tejto svojej činnosti opierala sa Slovenská národná rada a revolučné národné výbory a o široké masv sjednoteného slovenského národa.

Slovenské národné povstanie bolo vyvrcholením všetkých úsilí domáceho odboja. Národný oslobodzovací boj slovenského národa začal sa vo chvíli, keď sa ľudácky fašistická klika pod ochranou nemeckých bodákov dostala k moci. Treba tu vyzdvihnúť najmä nebojácnu ilegálnu činnosť tých našich protifašistických bojovníkov, ktorí začali organizovať domáci odboj hneď po 6. októbri 1938, keď **takmer** všetky politické strany kapitulovaly pred nástupom fašizmu. Bez nekompromisného a pevného postoja týchto našich protifašistických bojovníkov sotva by bolo v priebehu ďalších rokov nastalo také široké grupovanie antifašistických síl na Slovensku, ktoré na Vianoce r.1943 mohlo viesť k vytvoreniu vrcholného orgánu slovenského národa a domáceho odboja, k ustanoveniu SNR. Od tej doby SNR, opierajúca sa o revolučné národné výbory, o tvoriace sa partizánske skupiny, o ilegálne skupiny v armáde a štátnom aparáte, o protinemeckú nenávisť a bojové odhodlanie širokých mas, zámerne a plánovite pripravovala a organizovala celonárodné branné vystúpenie Slovákov. Vianočná dohoda z r. 1943 o ustanovení ilegálnej SNR bola výrazom vysokého stupňa bojového odporu slovenského ľudu a vyjadrovalá tú bojovú jednotu, ktorá sa v procese domáceho odboja neustále upevňovala a rozširovala. Dohodu podpísali zástupcovia strany komunistickoj a sociálnedemokratickej, ktoré sa potom na pamätnom sjazde Banskobystrickom 17. septembra 1944 sjednotily v jednu stranu, a zástupcovia demokratických občianskych skupín, ktoré sa za povstania konštituovali v Demokratickú stranu a

spolu s Komunistickou do dnes tvoria základ politickej sústavy na Slovensku. Spomenutá vianočná dohoda vytýčila i základné programatické body, ktoré sa staly jednotiacou platformou všetkých složiek domáceho odboja, staly sa vodičkom pre náš postup za povstanie a na ktoré nadväzujeme i vo svojej dnešnej činnosti. V dohode sa medziiným hovorí :

1./ Želáme si, aby národ slovenský a národ český, ako najpríbuznejšie slovanské národy, utváraly ďalšie svoje osudy v novej ČSR, spoločnom to štáte Slovákov a Čechov a na podklade princípu rovný s rovným.

2./ Želáme si úzku spoluprácu so všetkými slovanskými štátmi a národmi, menovite so SSSR, v ktorom vidíme záštitu slobodného života a všestranného rozmachu malých národov vôbec a slovenských zvlášť.

3./ Budúca ČSR má viesť svoju zahraničnú politiku v duchu týchto zásad a preto sa má na poli zahraničnopolitickom a vojenskopolitickom opierať o SSSR a západné demokratické mocnosti, Ameriku a Anglicko.

4./ Vnútroiné usporiadanie budúcej ČSR má byť demokratické, lež majú sa vykoreniť všetky tendencie fašistické, rasistické, totalitné a také, ktoré budú v rozpore s týmito zásadami.

5./ Myšlienku demokracie treba previesť a to i na pole hospodárske a sociálne tak, aby rozdeľovanie národného dôchodku medzi všetko obyvateľstvo bolo čo najrovnomernejšie a aby život každého občana bol ľudský dôstojný.

6./ Kultúra, školstvo a výchova majú byť vedené spomenutými zásadami. Zachovaná má byť sloboda náboženských vyznaní, vylúčený má byť vplyv cirkvi na smer a vedenie štátu.

7./ O definitívnej úprave týchto otázok rozhodnú a to merovite o ústa.-voprávnej úprave pomeru slovenského národa k národu českému - so slovenskej strany vylučne slobodne zvolení /určení/ zástupcovia slovenského národa.

Ako vidno, dohoda o ustanovení SNR na Vianoce 1943 roku vytýčila ciele, ktoré v novom ohľade sú aktuálne ešte dnes a sú záväzné pre všetkých, ktorí sa hlásia k odkazu slovenského národného povstania. Prvé výročie slovenského národného povstania nech je popudom nie k slávnostným spomienkovým prejavom, ale predovšetkým k tomu, aby sme si zodpovedali otázku, aký je dnešný odkaz slovenského národného povstania a vyvodili z toho konkrétne závery pre náš dnešný postup. Dovoľte mi tu poukázať na niektoré závažné momenty :

Slovenské národné povstanie vytýčilo líniu nekompromisného boja, nie len proti vonkajšiemu nepriateľovi, ale aj proti domácejmu fašizmu. Zásluhou ČA bol tento boj vojensky víťazne ukončený. No, vojenskou porážkou fašizmu nezmizly ešte zo Slovenska všetky zvyšky ľudáckej reakcie a neboli ešte zneškodnení všetci zjavní alebo zakuklení nositelia fašizmu. Tento boj bude dokončený, až zo Slovenska vymizne posledné hniezdo ľudáckeho fašizmu a reakcie. Chceme sa v tejto súvislosti dotknúť jednej legendy, ktorú zámerne rozširujú zrejmi prívrženci tisoovského a tukovského režimu. Táto legenda chce nahovoriť naivným ľuďom, že vraj tisoovsko-tukovský režim hral dvojakú úlohu: Na jednej strane pod tlakom zvonku prislúchoval Nemcom a na druhej strane vraj toleroval domáci odboj a povstanie. Ide tu o neogabaný pokus ospravedlniť politiku tisoovsko-tukovského režimu, zmenšiť vinu a zodpovednosť jeho hlavných predstaviteľov ktorých, ako pevne veríme, spojenecké americké orgány čoskoro vydajú do rúk československých orgánov, aby mohli byť súdení pred Národným súdom. Treba so všetkou rozhodnosťou povedať, že tisoovsko-tukovský režim nehral nijakú dvojakú hru, ale mal iba jednu a to veľmi dôslednú líniu. Líniu na zneškodnenie a potlačenie síl domáceho odboja, líniu, ktorá sa prejavila v cynickom a horlivom plnení všetkých rozkazov nemeckých protektorov a okupantov. Tento postoj tisoovcov a tukovcov sa najohavnejšie prejavil tesne pred povstaním, že povstania i po ňom. Používali všetky prostriedky, aby zmazali vypuknutie povstania, všemožne pomáhali Nemcom ho rozdrviť a potlačiť a potom cynicky pomáhali Nemcom v zákerných a brutálnych trestných výpravách proti slo-

venskému ľudu. Chcem v tejto súvislosti osobitne poukázať na jednu vec : Je známe, že slovenské národné povstanie sa po vojenskej stránke neuskutočnilo v tom rozsahu, ako bolo plánované. Najmä sa nám nepodarilo udržať západné a východné Slovensko, takže sme boli nútení sústrediť sa na obranu stredného Slovenska. Hlavne pokiaľ ide o východné Slovensko, mala táto okolnosť ten neblahý následok, že naše povstanie nevedelo dosiahnuť zamýšľané spojenie s Červenou armádou, ktorá hneď po jeho vypuknutí začala ťažkú a obetiplnú ofenzívu na Dukelský priesmyk s hlavným cieľom : ísť na pomoc nášmu bojujúcemu národu. Zodpovednosť za to, že nemecké a maďarské bandy mohli nášmu povstaniu padnúť do chrbta z východného Slovenska a znemožniť naše spojenie s Červenou armádou, že dve kádrové divízie, dislokované na východnom Slovensku, nespĺnili plne svoje povstanie, hlavnú zodpovednosť za toto všetko nesie tisoovsko-tukovská piata kolona. Tým padá na nich zodpovednosť za masové strielanie a deportovanie našich vojakov a nášho civilného obyvateľstva východného Slovenska do Nemecka, za strašný režim krutého teroru a násillia, ktorý tam Nemci nastolili a za všetky tak ťažké materiálne a ľudské obete, ktoré si neskoršie vyžiadaly boje o oslobodenie východného Slovenska. Treba jasne povedať, že bez výdatnej pomoci tisoovsko-tukovského režimu a jeho gardistických žoldnierov nebolo by sa Nemcom podarilo znemožniť naše spojenie s ČA, ztlačiť našich povstalcov do hôr a prdlížiť takto utrpenie slovenského ľudu. Dnes zjavní a zakuklení prívrženci tej istej, ešte úplne nezničenej ľudáckej reakcie, ktorá pred rokom zákerne vrazila dýku do chrbta nášho hrdinsky bojujúceho národa, snažia sa rozvratními akciami rozleptať jednotu nášho ľudu, rušiť dielo konsolidácie a výstavby a zmariť uskutočnenie ideálov slovenského národného povstania. Pre nás z toho plynie príkaz vykoreniť fašizmus a reakciu vo všetkých formách, dokončiť boj proti zradcom a kolaborantom dôsledne a nekompromisne. Žiadna zhovievavosť voči nepriateľom ľudu a demokracie. Očista Slovenska je vecou nie len bezpečnostných orgánov a ľudových sudcov, ale nech je vecou každého demokratického občana, vecou všetkého ľudu. Taký je záväzný

odkaz slovenského národného povstania.

Slovenské národné povstanie nebolo možné bez širokej a pevnej národnej jednoty. Spomenutá vianočná dohoda z r.1943 uskutočnila sa za podmienok prísnej konšpirácie. No, nebola len dohodou niekoľkých skupín pri zele-
nom stole. Bola dohodou, opierajúcou sa o smýšľanie, túž-
by a vôľu prevážnej väčšiny národa. Za povstania, keď bo-
lo treba sústrediť všetky sily pre ozbrojený boj, nebolo
možné normálnou cestou voliť vedúce politické orgány slo-
venského národa. Jednako SNR, revolučné národné výbory bo-
ly orgánmi národnej jednoty, opierajúce sa o ozbrojený a
bojujúci národ. Vynikajúce miesto v tomto fronte pripadlo
nášmu uvedomelému robotníctvu, ktoré sa všade v partizáns-
kych oddieloch i vo fabrikách obetavo a hrdinský zúčastni-
lo na národne oslobodzovacom boji. Podbrezová, Brezno, Dub-
nica, Handlová a iné naše priemyselné strediská stali sa
baštami nášho národného odboja. Nemohlo sa u nás uskutoč-
niť masové partizánske hnutie bez činnej pomoci a účasti
slovenského roľníctva. Náš národný odboj nemohol byť vede-
ný v takom rozsahu, keby jadro slovenskej armády nebolo
vypovedalo poslušnosť Nemcom a tiscovskému režimu. To isté
treba povedať o postoji veľkej časti nášho žandárstva a
našich štátnych úradníkov, tak sa manifestovala jednota
slovenského národa v boji o oslobodenie. SNR a revolučné
národné výbory sa opierali o ^{široké} tieto ľudové masy, boli s ni-
mi v bezprostrednom kontakte, mobilizovali ich do boja a
do práce. Len tak sa stalo možným, že naše povstanie sa
vedelo udržať proti veľkej napriateľskej presile po celé
dva mesiace, že po potlačení povstania pokračoval na ú-
celého Slovenska partizánsky boj, podporovaný celoná-
rodným hnutím. Naše ľudové masy bojovaly a krvácaly za slobodu
národa a Československej republiky. Bojovaly a krvácaly
pevnej viere, že v novej Československej republike bude
vládnuť ľud, a to nie - len na papieri. Bojovaly za nový
typ demokracie, v ktorej rozhodujúce slovo má nie predaj-
ná klika finančných magnátov a veľkostatkárov, ale pro-
ci ľud.

nenie prestíže a autority činiteľov zahraničného odboja a štátnych orgánov v zahraničí na čele s prezidentom Benešom, s ktorým predstavitelia SNR úzko spolupracovali za príprav k povstaniu i za povstanie. Z iniciatívy SNR bola vytýčená nová platforma spolunážívania Čechov a Slovákov, podľa zásady rovný s rovným. Pri plnom rešpektovaní SNR ako vrcholného a zákonného orgánu slovenského národa. Toto stanovisko stalo sa aj skutočne podkladom riešenia československého pomeru na moskovských rokovaníach v marci t.r. Treba vyzdvihnúť, že sa tak stalo za úprimnej a aktívnej podpory demokratických predstaviteľov českého národa, najmä činiteľov zahraničného odboja v SSSR na čele s dnešným podpredsedom vlády Klementom Gottwaldom, ako to predomňou už a uznaním kvitoval aj bývalý predseda SNR a dnes minister ústrednej vlády Dr. Vavro Šrobár na slávnostnom plenárnom zasadnutí SNR v Košiciach. Treba znova konštatovať, že nová úprava pomeru českého a slovenského národa, zakotvená vo vládnom programe a slúžiaca za podklad nového ústavného riešenia postavenia slovenského národa v Československej republike, vedie k upevneniu bratského sväzku Čechov a Slovákov a k posilneniu vnútornej pevnosti a súdržnosti nášho spoločného štátu. Nesmierne dôležitým dôsledkom tejto skutočnosti je, že odzbrojuje domácu separatistickú reakciu, ktorá vedela 20 ročné chyby československej politiky v pomere k Slovensku výdatne zneužívať pre svoje rozvratné reakčné a protištátne ciele. S veľkou radosťou môžeme dnes na tomto sjazde konštatovať, že český ľud vo svojej prevážnej väčšine víta a schvaľuje rovnoprávne postavenie slovenského národa v Československej republike a stáva sa garantom jeho národných práv a vymožeností.

Súčasne to znamená, že na slovenskej strane padajú všetky príčiny k nedôvere voči českému národu a Prahe, že naopak slovenský Národný front, SNR a Národné výbory musia viesť energický boj za odstránenie posledných zvyškov separatistických tendencií, musia viesť a vychovávať národ k zodpovednosti nie len za osudy Slovenska, ale aj celého štátu. Dnes nemôže byť nijakého protikladu medzi Slovenskou národnou radou, ako slovenským zákonodárnym orgánom a medzi dočasným Národným shromáždzením, ako celoštátnym záko-

nodárnym orgánom ani medzi Sborom slovenských povereníkov a medzi ústrednou československou vládou. Naopak posilnenie celoštátnej autority spoločnej vlády Čechov a Slovákov v duchu pražskej dohody znamená súčasne aj posilnenie autority Slovenskej národnej rady. ~~Súčasťou posilnenia autority národnej rady Slovenskej národnej rady.~~ Tak isto posilnenie autority a celoštátnej kompetencie dočasného Národného shromáždenia, do ktorého budete voliť slovenských poslancov, je diktované záujmom celoštátnym a záujmom slovenského národa, ktorého rovnoprávne povstavenie v spoločnom štáte je dnes zgarantované. Takéto konsekvencie plynú z nového pomimania a z nového riešenia československého pomeru, vytýčeného slovenským národným povstaním.

Slovenské národné povstanie s úplnou jasnosťou vyjadrilo i našu slovenskú orientáciu v domácej i zahraničnej politike. Chcem v tejto súvislosti a na tomto fóre priklincovať, že slovenský národ v záujme svojej vlastnej bezpečnosti a v záujme bezpečnosti celého štátu trvá na tom, aby Slovensko bolo očistené od iredentistickej, revizionistickej, maďarskej menšiny. Táto požiadavka stala sa tým súhrnejšou, lebo maďarské a fašistické a revizionistické živly začali v poslednom čase organizovať v našom južnom pohraničí sabotážne a teroristické akty proti slovenským vlastencom. Keď trváme na tom, aby naše južné pohraničie bolo energicky a dôsledne očistené od všetkých maďarských fašistov a revizionistov; tak súčasne žiadame, aby československá vláda urýchlene zakročila v zájme výmeny ostatného maďarského obyvateľstva za slovenskú menšinu v Maďarsku, ktorá vyslovila želanie, vrátiť sa do ľona svojej vlasti.

Ako som už spomenul, slovenský národ prostredníctvom Slovenskej národnej rady ešte v ilegalite formuloval svoje predstavy o budúcej zahraničnej politike, obnovenej československej republiky. Slová viacročného dokumentu SNR a všetkých ďalších dokumentov SNR o priateľstve so slovenskými národmi a štátmi a najmä so Sovietskym sväzom, o ktorých sa chceme oprieť kultúrne, hospodársky a vojensky, boli výrazom citenia celého národa, ktoré sa tak manifestačne

prejavilo práve zo slovenského národného povstania. Táto orientácia na bratstvo so slovenskými národmi a štátmi, na večné spojenectvo s SSSR je vyznaním celého národa. Tieto pocity boli prehíbené ešte tým, že bratská Červená armáda za cenu ťažkých obetí oslobodila našu vlasť, že dovedla k triumfu vec, za ktorú šli krváčať naši partizáni a vojaci pred rokom. Akékoľvek iné šokulácie a kombinácie v tomto smere odporujú duchu a intenciam slovenského povstania a jednoznačným vyhláseniam Slovenskej národnej rady a musely by skôr alebo neskôr naraziť na rozhodný odpor - nemýlme sa o tom - veľkej väčšiny národa.

V tejto slovenskej orientácii nášho národa veľkou a orientáciou na SSSR osve, stretáva sa slovenský národ na jednej platforme s národom českým. Láska k Sovietskému Rusku stáva sa ďalším pojítkom medzi Slováckmi a Čechmi. Nová zahraničná politika Československého štátu, dôsledne sa opierajúca o spojeneckú smluvu s SSSR z 12. decembra 1943, bude činiteľom, upevňujúcim jednotu v národe slovenskom i českom a upevňujúcim bratskú jednotu medzi národom slovenským a českým. Súčasne Slováci, takisto ako Česi, prejú si zachovať a prehĺbiť priateľské styky nášho štátu so všetkými demokratickými štátmi, najmä veľkými demokraciami západu, Amerikou a Angliou.

Poukázal som na niektoré vedúce myšlienky, ktoré stály pri kolíske SNR, ktoré stelesňovali naše národné povstanie a na ktoré sme nadväzovali po oslobodení nášho územia Červenou armádou. Program a ciele našej národnej demokratickej revolúcie boli v jadréné, konkretizované a rozvedené v programe vlády Národného frontu Čechov a Slovákov, vyhlásenom v marci t.r. v Košiciach. Preto, keď máme pred týmito shromaždením volených zástupcov ľudu hodnotiť činnosť SNR pri výstavbe nášho ľudovodemokratického štátu, musíme predovšetkým skúmať, nakoľko sa v akom tempe a s akou dôslednosťou sa na Slovensku vládny program plní. Musíme skúmať či Slovensko postupuje iniciatívne tak, ako iniciatívne postupovalo organizovanie aktívneho oslobodzovacieho boja, či držíme krok s českými krajinami a či naopak zastávame a ak zastávame nuž v čom.

Prvým sídlom Slovenskej národnej rady po Banskej Bystrici staly sa Košice, prinavrátené červenou armádou slovenskému národu a Československej republike. V košickom období hlavným poslaním SNR a Národných výborov bolo podriadiť všetko potrebám frontu, mobilizovať naše ľudové a materiálne zdroje na pomoc ČA a pre prvý čsl. armádny sbor. Na mobilizačné výzvy SNR nastúpilo do zbrane tisíce slovenských a spolu s nimi aj ukrajinských chlapcov, ktorí v rámci obnovujúcej sa čsl. armády sviadli po boku ČA mnohé ťažké a krvavé boje od Lipt. Sv. Mikuláša až po Prahu. Súčasne prišlo sa k prvým rekonštrukčným prácam, k obnove hospodárskeho života, pričom treba vyzdvihnúť iniciatívu MNV a ONV, už v košickom období SNR začína a potom v Bratislave pokračuje v uskutočňovaní niektorých významných opatrení v duchu našej ľudovo-demokratickej národnej revolúcie.

Na prvom mieste treba spomenúť nariadenie SNR č-4/5 o konfiškovaní a urýchlennom rozdelení pôdohospodárskeho majetku Nemcov a Maďarov, ako aj zradcov a nepriateľov slovenského národa. Bolo to zákonné nariadenie veľkého národného, štátneho a sociálneho významu, ktorým sa začala naprávať odveká krivda spáchaná maďarskými feudálmi, nemeckými votrelcami a kolonistami a domácimi zradnými veľkostatkármi na slovenskom národe. Naše ľudové orgány moci, Národné výbory a roľnícke komisie začali uskutočňovať toto nariadenie s pozoruhodnou iniciatívou. So zadosťučinením môžeme konštatovať, že program vlády, Národného frontu nadväzuje na prvé kroky Slovenskej národnej rady v tomto smere, keď výslovne uvádza "...vláda víť konfiškáciu pôdy nepriateľov a zradcov, ktorú uskutočnila SNR, a jej rozdelenie medzi drobným roľníckym ľudom. Vláda rozšíri podobné opatrenie na celé územie Republiky. "

Keď dnes môžem oznámiť, že na základe tohto nariadenia SNR sa už rozdelilo asi 50.000 ha pôdy, tak v tejto skutočnosti sa zračí nesporný úspech našej ľudovej demokracie. Veď si len spomeňme, že v predmníchovskej ČSR celých 20 rokov nestačilo pre byrokratické štátne orgány na uskutočnenie dôslednej pozemkovej reformy. Tým dôraznejšie treba vystríhať pred určitými tendenciami, ktoré smerujú k

podviazaniu ľudovej iniciatívy a k spomaleniu tempa pri uskutočňovaní pozemkovej reformy. Naopak naším záujmom je iniciatívu roľníckych mas všemožne podporovať. Záujem slovenského roľníckeho ľudu, záujem národný a štátny ako aj riadne zásobovanie mestského obyvateľstva vyžadujú, aby sú-
bné započaté dielopozemkovej reformy bolo uskutočnené dôsled-
ne a rýchle v duchu našej demokratickej revolúcie : pôdu do
rúk tých, čo na nej pracujú.

Ďalekosiahly význam malo košické nariadenie SNR, o Národných výboroch. Tým bol položený aj základný podklad pre organizovanie nových ľudových, dôsledne demokratických orgánov štátnej správy. Toto nariadenie vychádza z veľkej viery v politickú zrelosť a štátnické schopnosti nášho po-
politého ľudu. V našej demokratickej tlači sa často ozýva i ostrá kritika činnosti Národných výborov. Vieme všetci, že nie všetci NV pracujú dobre, ba že niektoré pracujú zle. Ne-
venujú pozornosť rekonštrukčným prácam, novšínajú si potrebu
ľudu, nevedia pohotovo organizovať zásobovanie a pod. Avšak
jádro problému nie je v tom, či ten - ktorý národný výbor
pracuje dobre, či zle, ale v tom, či sa sústava národných
výborov, ako ľudových orgánov verejnej správy osvedčila a-
lebo nie. A tu treba predovšetkým uviesť, že nikdy ešte v
ČSR žiadne štátne orgány nestáli pred tak nesmierne ťažký-
mi úlohami ako naše mladé orgány ľudovej moci. Myslím, že ni-
jaké iné orgány, než z celonárodného odboja vzišlé, ľuďom
kontrolované a volené NV, by nevedeli tak zvládnuť mimoriad-
ne ťažkosti povojnových čias a zabezpečiť dôslednej demokra-
tizácie verejnej správy. Národné výbory vykonali veľké dielo
v odboji boja a tiež pri zvládnutí našich prvých ťažkostí
po oslobodení. Treba vidieť nie len nedostatky, ale aj to,
že sa Národné výbory postupne upevňujú a konsolidujú. Vidím
v doterajšej praxi NV, popri všetkých tých nedostatkoch a
slabinách, nezvratný dôkaz toho, že náš slovenský ľud je
politický zrelý, vie si sám vládnuť a obíde sa bez župnov
a okresných náčelníkov. Tým súrnejšie je, zlikvidovať do-
terajšie nedostatky. Je na čase skončiť s malichernými
sporní a škriepkami, ktoré prekážajú konsolidácii NV. Je
potrebné, aby mnohé NV prestali pri riešení problémov vy-

chádzať z úzko regionálnych hľadísk, ale hodnotovali veci z celonárodného a celoštátneho hľadiska. Chcem tiež objektívne pripomenúť, že s lepšením práce SNR a jednotlivých povereníctiev, nastane aj určité zlepšenie práce národných výborov.

Nariadením o ľudovom súdnictve a o Národnom súde vyšla Slovenská národná rada v ústrety voleniu širokých mas ľudu a splnila jeden z programovaných postulatov našej národnej revolúcie. Spomenuté nariadenie SNR je i svojou formou i svojou náplňou ľudovodemokratické, uľahčujúce ľudovým sucom postihnúť zradcov a nepriateľov národa a republiky. No, viem, že ani najdokonalejšie nariadenie nedostačuje, ak nie je dôsledne uskutočňované. Treba znovu zdôrazniť, že dôkladná a prísna očista Slovenska od fašistov, ľudáckych rozvratníkov a kolaborantov je prvým predpokladom zabezpečenia veľkých vymožeností našej revolúcie i zvládnutia našich minoritných ťažkostí. Treba vyzráhať i tu pred formalistickými a byrokratickými tendenciami, hamujúcimi výkon ľudovej spravodlivosti. Treba aj v tomto smere apelovať na protifašistickú ostrážitosť NV a všetkého demokratického občianstva, ktorého aktívna účasť je potrebná na to, aby všeobecné volanie po očiste stalo sa skutočnosťou. Ak žiadame ostrý postup proti fašistom a kolaborantom, tak nesmieme stíhať jednoduchých príslušníkov a prívržencov HSĽS, ktorí sa neprevinili na slovenskom národe. Naopak, týchto našich spoluobčanov voláme k čestnej spolupráci na znovuvýstavbe Slovenska.

V duchu našej národnej revolúcie začala SNR uskutočňovať aj dôležité zásady do hospodárskeho života. Je to predovšetkým nariadenie o národných podnikoch, ktoré po dlhých diskúziách preťahoch bolo rozšírené aj na pánážné ústavny. Tymito nariadeniami robíme prvé kroky, ktorými sa ma zaručiť, že fabriky, bane, banky a hospodársky dôležité podniky nesmú ostať v rukách tej vrstvy vykorisťovateľov a hospodárskych potentátov, ktorí celou svojou činnosťou za uplynulých 6 rokov slúžili nemeckému vedeniu vojny a ktorí dostatočne dokázali, že im sú úzke triedne záujmy milšie, ako záujem národa a republiky. Zdôrazňujem, tieto nariade-

ne poštátnenie bank a kľúčového priemyslu, po ktorom volá pracujúci ľud a demokratická verejnosť celej čs. republiky. Zoštátnenie kľúčového priemyslu a bank je nie-len dôležitým opatrením v záujme nerušeného chodu hospodárskej výstavby, je nielen dôležitým sociálnym opatrením v záujme robotníkov a zamestnancov, ale predovšetkým opatrením v záujme bezpečnosti štátu a jeho národov. Nikdy viac si naša republika nemôže dovoliť, aby o jej osudoch mali rozhodujúce slovo tí, ktorí hnali veci k Mníchovu a k našej šesťročnej tragédie. Treba si len želieť, aby táto otázka i na Slovensku sa vyriešila bez zbytočných sporov v duchu našej národnej revolúcie a v smysle vládneho programu, záväzného pre obe složky Národného frontu.

K sjednoteniu hospodárskeho vývinu v českých krajinách a na Slovensku je sjednotenie menové základným predpokladom. Je želateľné, aby sa čím skôr uskutočnilo a aby opatrenia, ktoré k nemu vedú, boli urýchlené.

Kultúrny a duchovný život na Slovensku sa upravuje tiež podľa ľudovo-demokratických zásad. Táto úprava sa prejavuje na prvom mieste poštátnením škôl a všetkých podnikov, starajúcich sa o výchovu mládeže a o zvýšenie duchovných hodnôt národa. Škola sa poštátnením sjednocuje, čím sa zvyšujú a prehlbujú možnosti výchovné a sprístupňuje sa cesta k vzdelaniu najširších vrstiev národa. Poštátnením školstva uskutočňuje sa už dávna požiadavka nášho národa, uvedomelého a pokrokového učiteľstva, ktoré sa zbavuje doterajšieho nedôstojného postavenia a môže sa plne venovať svojnu výchovnému a kultúrnemu poslaniu. Škola poštátnením dostáva len to, čo jej patrí. Jej poštátnenie nesmeruje k obmedzeniu slobody náboženskej výchovy. Výchove náboženskej sa dáva patričné miesto a podiel pri výchove na školách štátnych. Vo svojej dnešnej školskej a kultúrnej politike priamo nadväzujeme na prvé kroky, podnikané v tomto smere v Banskej Bystrici z popudu terajšieho predsedu SNR Dr. Lettricha.

Uviedol som len niektoré nariadenia mimoriadneho zásadného významu. Tým prirodzene nemá byť zmenšený význam mnohých iných opatrení z rôznych sektorov nášho života, ktoré prispeli k postupnej konsolidácii našich pomerov.

As po oslobodení celého územia Slovenska bolo možné zistiť, aké dedičstvo preberáme do rúk po zlikvidovaní fašistických barbarov a pre akú nesmierne ťažkú úlohu bola postavená SNR. Stačí uviesť, že Nemci zo svojho ústupu zničili vyše 700 železničných mostov, z ktorých asi 70 je v dĺžke od 50 do 400 metrov, poškodili 29 tunelov. Železničné trate nám zničil nepriateľ v celých dvoch tretinách, v dĺžke 2.300 km. Cestných mostov podľa zoobež hodne, vyše tisícok. V dĺžke neco 1000 bolo ich zničených asi 1.900. Na východnom Slovensku, či skôr na Orave s miestami na strednom Slovensku ostali celá ráda zničených dedín. Ešte dnes je bez riadneho prístrešia alebo dostatočného bývania okruhu 100.000 ľudí. Veľmi ťažko utrpelo naše poľnohospodárstvo, najmä na živom inventári. Práma pohroma stihla naše dopravné prostriedky, auta i poľnohospodárstvo, v dôsledku čoho sa získavanie dostalo do kritického stavu. Rozrušenie spojenia telekomunikačného spôsobilo veľké ťažkosti pri jednotnej organizovaní verejnej služby. Z toho, ani zďaleka nie vyčerpávajúceho obratu nám zaorých škôd, jasne vyplývajú jednak naše neobvyčajné ťažkosti, ale jednak i naše hlavné úlohy. Dnes, v deň výročia slovenského národného povstania, môžeme vykázať aj určité úspechy na rekonštrukčných prácach. Termíny, stanovené SNR na opravu jednotlivých úsekov tratí boli väčšinou dodržané, na mnohých miestach z iniciatívy robotníkov a zamestnancov skôr, ako bolo stanovené. Dnes už máme spojenie z Bratislavy do Banskej Bystrice, ba máme i spojenie medzi západným a východným Slovenskom a neďaleko je deň, keď nastane prerušenie dopravy medzi východom a západom po našej hlavnej pozemnej trati.

Naši roľníci za veľmi ťažkých podmienok, často bez dostatočného poľného a technického prostriedkov, s láskou a starostlivosťou obilného hospodára sviezli prvú úrodu z našich slobočných polí. Je len potrebné, aby naši uvädomení a pracovití roľníci, ktorí pred rokom tak výdatne pomáhali partizánom, teraz tiež vzorne splnili dodávky obilnín pre pracujúce obyvateľstvo miest, vo veľkej miere, že tým plnia svoju národnú povinnosť a slúžia i vlastnému záujmu, lebo len tak bude možné zásobiť naše dediny poľnohospodárskymi výrobkami a textilným tovarom.

No, tieto úspechy ani zďaleka nemôžu uspokojiť. Nie všade ešte badať ten pracovitý elán, ktorým bol ovládaný slovenský národ za národného povstania. Na mnohých miestach nevidno ešte tej centrálnej vedenej organizácie práce, bez ktorej sa z dnešných ťažkostí nedostaneme. Často na kompetentných miestach nevidno dostatočného pocitu zodpovednosti a snahy po operatívnom zvládnutí ťažkostí stoj čo stoj, ktorá musí vyznačovať celú našu prácu v dnešných mimoriadnych časoch. Občas sa stretávame i s hriechnou nevšímavosťou voči základným potrebám ľudu a nášho hospodárstva. Toto všetko neobyčajne uľahčuje zakuklenej ľudáckej reakcii a reakcii vôbec rušiť dielo obnovy, vyvolávať nepokoje s úmyslom zdiskreditovať náš ľudovodemokratický režim. Treba otvorene povedať, že SNR nevedela sa postaviť tak rezolútne a jednoznačne na čelo rekonštrukčného a budovateľského úsilia nášho ľudu, ako pred rokom na čelo povstania a oslobodzovacieho boja. A z tohoto plynie zastávanie v plnení vládneho programu, t.zn. zastávanie vo výstavbe nového štátu. Tým sa zlepšuju naše problémy zásobovacie, hospodárske a iné. Nechceme sa pri tom dotknúť jednotlivých rezortov, lebo veď je jasné, že práca všetkých rezortov musí byť dirigovaná z jedného centra, z SNR. Môžeme tieto nedostatky odstrániť? Iste že áno. Môžeme a musíme ich odstrániť stoj, čo stoj. K tomu je predovšetkým potrebné, aby sa SNR ako vrcholný orgán slovenského národa v úzkom spojení s čs. vládou sústredila na svoju hlavnú úlohu: Mobilizáciu všetkých síl národa na rekonštrukčné práce a plánovite, úspešne vedenie týchto prác v celoslovenskom meradle. Toto vyžaduje, aby všetky složky NF, zastúpené v SNR, sa s rovnakou energiou a s rovnakým pocitom zodpovednosti venovali tejto hlavnej úlohe celonárodného a celostátneho významu.

Ďalej je potrebné, aby celá naša demokratická verejnosť neúprosne odhaľovala a pomáhala zneškodňovať nepriateľov ^{a ručiteľov} výstavby, nech sa skrývajú kdekoľvek. Sú to tajní prívrženci tisoovského a tukovského režimu, ktorí sa nevedia smieriť s našimi ľudovodemokratickými poriadkami a škodia kde len môžu, špekulujúc na to, že budú môcť vytíčiť politický kapitál našich ťažkostí a neúspechov. Tak - isto v ostrom a bezohľadnom postupe proti čiernoobchodníkom. nedra-

žovateľom, keľasom a zaháľačom, ktorí dezorganizujú náš hospodársky život a nesvedomite ťažia s našich ťažkostí, treba predísť od slov k činom. Do pracovných táborov s nimi. Úspešné uskutočňovanie prác vyžaduje, aby rozhočnutie Šboru povereníkov o prednostnom verejnom zásobovaní zamestnancov a robotníkov, pracujúcich na dôležitých úsekoch a podnikoch, bolo presne a so všetkou svedomitosťou uskutočnené. Je prirodzenou povinnosťou SNR a príslušných orgánov, postarať sa o to, aby títo robotníci a zamestnanci dostávali v prednostnom poradí, nie len mimoriadne nadlepšovacie prídely, ale aj riadne prídely. Treba mať na zreteli, že verejné zásobovanie robotníkov pracujúcich na dôležitých úsekoch obnovy, dopravy a hospodárskeho života, je vecou celonárodného významu a preto má národ právo volať na zodpovednosť byrokratov a sabotérov, ktorí toto opatrenie maria alebo hamujú.

Nakoniec je potrebné, aby všetky složky nášho národa prejavily pri výstavbe našej vlasti to nadšenie, tú disciplínu a obetavosť, aké ovládaly celý národ pred rokom v ozbrojenom boji proti nepriateľovi po zuby ozbrojenému. Úspešné a rýchle obnovenie našej rozrušenej dopravy a hospodárstva je prvým predpokladom toho, aby sme mohli každému pracujúcemu príslušníkovi národa zaisťiť ľudský dôstojný život v našej vlasti, aby sme mohli prikročiť k riešeniu ďalších budovateľských plánov, hlavne k plánovitej industrializácii našej krajiny, k vybudovaniu štátneho blahobytného Slovenska v ľudovodemokratickej ČSR. Pred rokom bol to slovenský národ, ktorý svojim povstaním a svojím veľkolepým partizánskym hnutím získal si prvenstvo v boji o oslobodenie celej ČSR. Táto tradícia zaväzuje. Zaväzuje k tomu, aby sme rýchle zlikvidovali určité zastávacie pri výstavbe už oslobodenej vlasti, aby Slováci vždy stáli aj v prvých radoch budovateľov štátu. Nech sú príkladom a vzorom pre všetkých Slovákov naši prví stachanovci, naši prví hrdinovia práce, ktorým patrí úcta a česť tak, ako našim hrdinom boja.

Priatelia, delegáti ľudu ! Keď sme v ilegálnite zakladali SNR bolo nám všetkým jasné, že len-čo pomery bu-

dú dovoliavať, SNR složí zo svojej činnosti účet zástupcom ľudu, složí svoje mandáty, aby vrcholný orgán slovenského národa bol zvolený demokratickou cestou. Používame tejto príležitosti výročia slovenského národného povstania, aby sme v pamätnej B. Bystrici, kde sa ujala SNR správy vecí slovenských složili účty zo svojej činnosti a složili svoje mandáty pred najpovolanejším sborom, pred shromaždením delegátov našich ľudových orgánov moci.

Máme za sebou pohnutý rok, ktorý zostane zlatými písmenami zapísaný v dejinách slovenského národa. Rok slávnych bojov, ktoré postavili náš malý národ do jedného šiku s bohatierkymi národmi slovanskými a zaradily ho navždy do spoločenstva demokratických národov, rok krutých obetí a ťažkých skúšok, ktoré však nezlomily ducha nášho statočného národa, rok radosti z vykúpenia a oslobodenia, rok prvých výsledkov budovateľskej práce, ktoré nám ukazujú smer a cestu k lepšiemu zajtrajšku. Tento rok slávy, bojov, utrpenia a radosti je spätý s dejstvom SNR, ktorá v tomto slávy a bolesti plnom, ale i víťaznom roku viedla slovenský národ.

Máme i mnohé a závažné nedostatky, ktoré nezakrývame, ktoré však musia slúžiť ako vážne popudy k ich rýchlemu odstráneniu, aby Slovensko rýchle napredovalo na tej slávnej ceste, ktorú vyznačilo slovenské národné povstanie. Stojíte pred významným a štátne politickým aktom. Budete voliť novú Slovenskú národnú radu, demokratický zákonodárny a výkonný orgán slovenského národa. Budete tiež voliť slovenských poslancov do dočasného Národného shromaždenia, prvého celoštátneho zákonodárneho sboru o oslobodení nášho spoločného Československého štátu. Je to významná udalosť v živote nášho národa a našej Republiky. Novú SNR očakávajú veľké zodpovedné úlohy v úzkej súčinnosti s vládou, opierajúcej sa o pevný Národný front, o konsolidujúce sa národné výbory, o prebúdajúce sa pracovné nasadenie nás, musí čo v najkratšom čase zaistiť úplnú rekonštrukciu našej dopravy a hospodárstva, položiť tým základ veľkorysej výstavby Slovenska a nastávajúceho vzrastu blahobytu širokých mas slovenského národa.

. Nech nová SNR vysoko drží a dôsledne uskutoční všetky ideály slovenského národného povstania. Nech nová SNR svojou spoluprácou s dočasným Národným shromáždením upevní sväzok bratstva slovenského a českého národa, nech v našom spoločnom štáte sa uskutočnia veľké vymoženosti národné, demokratickej revolúcie Slovákov a Čechov! Sišli sme sa tu dnes, aby sme prerokovali mnohé závažné otázky, súvisiace s výstavbou našej už oslobodenej vlasti. Buďme si vždy vedomý toho, že možnosti pokojnej budovateľskej práce boli vykúpené obeťami najlepších synov nášho národa a hrdinov osloboditeľskej ČA. Naď ich svetlou pamiatkou si túžime, že ideálom slobody pokroku a demokracie, za ktoré žertvovali, ostane me verní. Česť a sláva hrdinom ČA, ktorí padli za oslobodenie našej vlasti! Česť a sláva mučeníkom slovenského národného povstania! Ostáva svätou povinnosťou našich vedúcich činiteľov každého občana a celého národa obklopiť láskou, pozornosťou, starostlivosťou vždy a za každých okolností matky, ženy a deti padlých hrdinov.

Medzi nami na tomto sjazde a pri oslavách povstania sú mnohí z tých, ktorí svojimi hrdinstvom boli vzorom a príkladom pre ostatných. Medzi nami sú velitelia a organizátori našich slávou ovenčených partizánskych bojovníkov, ktorí boli vždy prví v útoku a poslední v ústupe. Nech sú znovu prví i v budovateľskej práci. Nech platí u nás heslo: " Čo partizán - to hrdina práce ".

Vyslovujem tiež vďaka tým statočným dôstojníkom a vojakom, ktorí obrátili zbraň proti Nemcom a ich žoldnierom a vytrvali v boji za oslobodenie vlasti. Vyslovujem vďaka a úctu všetkým národným bojovníkom, nezištným budovateľom nového života. Nech nás všetkých naplní duch národnej jednoty a-ke pred rokom. Nech nás všetkých pevní ten svätý zápaľ, ktorý nás viedol pred rokom do ťažkých, ale slávnych bojov. Jednotní, svorní a vedení jedným cieľom s bansko-bystrickým elánom vpred, za výstavbu našej vlasti! Nech žije naša ľudovedemokratická republika na čele s prezidentom Bencšom! Nech žije náš veľký spojenc a osloboditeľ SSSR

na čele s generalissimom Stalinom ! Nech žije SNR ! Nech žije dočasný Národné shromáždenie Československého štátu ! Nech žijú naše ľudové orgány moci ONV a MNV ! Sláva hrdinom nášho boja ! Sláva hrdinom našej budovateľskej práce !